

Цетиње, 19. јуна.

Српски народ у отоманској империји преживљује тешке дане. Турске власти гоне, хапсе, муче, трују и убијају све најбоље и најистакнутије српске људе и прваке српског народа у отоманској империји. С обзиром на остале народности, наши сународници су у најгорем положају.

Свирепост та према Србима толико је далеко отишла, да је угушен једини српски лист у Турској и да су затворене готово све српске школе, као што нијесу од прогона и хапсе поштеђени ни српски свештеници и учитељи. Чак и према скопском митрополиту српском Вићентију показали су се тако, да су јасно одали да у тој хаџи на Србе неће имати обзира ни према највећим светињама српског народа.

А због чега све то?

На то је питање тешко дати одговора. Ми га бар не видимо, јер не можемо ни у чему наслутишти шта даје повода турским властима, да стављају српски народ у отоманској империји у изузетан положај, да је ван закона и да за њега нема правде ни правде и да се поступа са њиме тако као што се није поступало никад досле и онако како не поступају ни са једним народом, па чак ни са онима који су су оружаном руком бунили и одметали од власти.

Понашање турских власти према Србима неразумљиво је и не да се ничим објаснити, а још мање да се може знати узрока.

Српски живаљ у отоманској империји такво поступање није заслужио. Онако исто као што су прије уставности Срби били на нишану као голотиња раја, ни после уставности, за коју су се искрено, одушевљено, не жалећи жртава и по цијену својих живота, борили рамо уз рамо са Младотурцима, нијесу никакве благодати уживали. Боље су од њих пролазили на сваком кораку чак и они, који су војевали противу уставности, који су радили за стари режим и који су стварали и стварају неприлике и турским властима и увођењу поретка.

Српски народ се стално налазио између два жрвиња. Ако су турске власти устајале противу непокорности Арбанаса и других, ударало се по Србе, а ако су Арбанаси устајали противу уведеног стања Срби су били опет ти, који су то плаћали својим животима и имовином.

И разоружавање Арбанаса svelo се на тлачење Срба. Остављени су без заштите, одузето им је оружје и сад се још, на крају крајева, кнџе, муче, злостављају, хапсе и убијају.

Српски живаљ у отоманској империји такво поступање није заслу-

жио ни иначе. Док су Арбанаси учестали са својим побунама и одметанјима од власти, чинећи најгора звјерства и не признајући никога над собом, док су по Старој Србији и Македонији почеле поново искривати чете разних народности и радити противу интереса отоманске империје, дотле су Срби били повучени, гледали своја посла и сваком даном приликом настојавали да засвједоче своју оданост према земљи у којој живе и своју приврженост према властима чак и на рођену штету своју.

Па, и крај свега тога, са Србима се поступа горе и црње него и с којим другим народом, горе него и под старим режимом!

Српски живаљ у отоманској империји такво свирепост поступање није заслужио ни због односа српских држава према отоманској империји. И једна и друга српска држава, и Црна Гора и Србија, коректно се држе према Турској. Оне су водиле и воде политику најближег пријатељства према Турској. И док се у том погледу ни једној ни другој српској држави не може учинити и најмањи пријекор, но се чак усрађују на то, да су у томе толико далеко ишли, да је то била штета њихову, да се то не може рећи за оне државе, чији народи такође живе код Турском. Нека само Грчка послужи за примјер. Онако исто као што су други сусједи искористили положај Турске после анексије, исто тако сада на први глас о побуни Арбанаса, Грчка покреће критско питање и гледа да се користи и да је евентуални догађаји затеку у повољној ситуацији, онако исто као што и други сусједи вребају само згодну прилику, да се на рачун њен користе. Па ипак зато Срби су ти, који најљуће страдају!

Такво држање турских власти према српском живљу нас запрепашћује и јако жалости, доводећи нас до разочарења.

Да се та срамна насиља врше и над другим елементом, да затварају и малтретирају туђе митрополите, да гоне, туку и затварају туђе учитеље и свештенике, да камџијају туђи свијет и свирепства према другима чине човјечански осјећаји би се у нас бунили и ми бисмо противу тога протестовали, ако ништа друго, оно да се томе учини крај. А тек како нам може бити кад се све то врши над нашим елементом, над народом наше крви и наше вјере, кост костију наших, крв крви наше, ојађеном браћом нашом!

У увјерењу да је споразум међу балканским државама једино позитивна политика после анексије и да су пријатељски односи између Турске и српских држава озбиљна гаранција за слободу и правни по-

редак на Балкану, ми смо на сваком кораку настојавали, чак и на рођену штету нашу, да од своје стране учинимо све да наши односи према Турској буду што пријатељскији, искренији и срдачнији, што нам се признавало и признаје. Ми бисмо жељели да то и на даље буде, па чак да ти односи буду и што тешњи како би уродили што бољим плодом. Да су нам жеље искрене и срдачне, то се, рекосмо, засвједочило, а до нашег сусједа је хоће ли то и по сад бити или не.

Како од тих односа на првом мјесту и највише користи има Турска, то смо и увјерени, да ће учинити крај свим насиљима над српским живљем у њој и да ће учинити све да се у започетом правцу не продужи и да нам у будуће неће дати повода да се овако немилним стварима бавимо. То јој императивно налажу њени сопствени интереси, а нарочито с обзиром на положај у коме се она сада налази.

Указујући на ове немиле појаве ми смо врло своју дужност према њој као пријатељима и искрени сусједи, потресени до дна срца њоме, са њеним и страдањем, што је једна и једнокрвна браћа, и у њој налазе.

Цетиње, 19. јуна

Парламент у Цариграду је као хитни предлог прихватио пројекат закона о помиловању војничких бегунаца. Овај пројекат је усвојен без дебате.

На Беча јављају да ће босански сабор још у овом засједнику расправљати о откупу кметова, ради чега је већ и нарочити закон израђен.

Патењу аустриске владе и пољачког клуба дошло је до толике несуделности, да су Пољаци приједли оштрајши, чиме је владама њелина у парламенту доведена у питање.

Побуњени Арбанаси опет су почели да дију вијести отвор, те је ових дана дошло до крвавих сукоба. Губитци су на обје стране велики.

Заседни конгреси у Софији

— Састанак новинара и љекара —

Приликом свесловенског конгреса, који ће у Софији бити о Петров дану, држаће се и неколико засебни конгреса словенских новинара, љекара, правника, гимнастичара и т. д.

Конгрес словенских новинара отвориће се 21. ов. м. у дворани војног клуба.

Конгрес ће отворити Јосиф Холчек, председник свесловенског новинарског савеза, који ће на чешком језику поднијети реферат о значају и задатку новинарског савеза, а В. М. Велчев на бугарском језику реферат о историском прегледу и данашњем стању бугарске штампе. Другог дана држаће С. С. Бобчев на бугарском језику предавање о размјени повремене штампе, Д. Т. Бурмаков на руском језику реферат о унапређењу књижевске радње међу словенским земљама и Е. Козак Чермак на чешком језику о установљењу свесловенске те-

леграфске службе. Трећег дана биће општи скуп свесловенског новинарског савеза.

Словенски љекарски конгрес у Софији отвориће се 21. јуна у сали „Славјанске Бесједи“, а радиће два дана. На њему ће узети учешћа и велики број Срба љекара, а Српско љекарско Друштво биће и званично заступљено. На томе састанку третираће се научни реферати и питања, која се тичу свих словенских љекара.

Српски љекари поћи ће из Биограда брзим возом данас, а стићи ће у Софију у недјељу пред подне. То вече биће другарски састанак за међусобно упознавање у „Славјанској Бесједи“. У понедељак ће се, после конгресног рада, разгледати софиске болнице а у вече ће бити другарска вечера; у уторак је разгледање вароши и концерат у част гостију у „Славјанској Бесједи“.

У сриједу ће сви учесници љекарског конгреса учинити жељезницом излет у Ћустендил да разгледају тамошње минералне изворе, а то вече ће се и вратити у Софију, а у четвртак разићи.

Српски љекари добили су на жељезницама у Србији подвоз у пола цијене, а на бугарским бесплатно.

Свјетски догађаји

Америка за свјетски мир — Стање у Грчкој — Против бојкота у Грчкој — Ситуација у Португалији — Балканска изложба у Цариграду.

Односи међу европским државама и прозичаво наоружање, које се врши по свима овим државама обратили су пажњу Сједињених Америчких Држава, те су се Американци нашли побуђени да посредују међу европским државама како би се избјегле опасности рата.

Као што из Вашингтона јављају, сенат је прихватио предлог одбора, да пошаље пет истражника у Европу, који ће посредовати код страних држава за обезбјеђење свјетског мира.

Већ по себи се разумије, да ово настојавање Америчана неће успјети, онако исто као што за осигурање свјетског мира нијесу помогле ни све хапке конференције. Њима ће свака држава на по се обрнути, да ће радити на очувању мира, али ни једној то неће успјети, да првом даном приликом у рат уђе. Искусство нас о томе учи!

У Грчкој су опет почеле унутарње размирице. Као прије, тако и сада војска је та, која угрожава миру и која изазива размирице и правнице. Грчки официри су се опет почели да разрачунавају и свађе и двобоји међу њима не престају. У Лариси су понова официри имали конференцију, али се не зна до какве је одлуке дошло.

Бојкот грчке робе у Турској толико се раширио и ојачао, да је доведена лична безбједност Грка у Турској у озбиљну опасност. То је побудило руског посланика у Цариграду да у име осталих сила с приватне стране савјетује Порту, да предузме потребне кораке противу навале на Грке. Том приликом се Порту дало на знање, да стране заставе морају бити спуштене, јер ако се буде још једном поновио какав случај, да се која од страних застава поново повриједи, а Порга не буде противу тога ништа предузела, сами ће страни представници устати у заштиту својих интереса.

То показује, да ће Порга према бојкоту морати предузети све, да бујна бојкотовања ослаби како би избјегла непријатности које могу лако наступити.

Ситуација у Португалији никако се не може да разбистри и поред свега настојавање краља Мануела, да се криза лично сврши. Краљу се саветује, да кортез распусти, пошто се са њиме не може радити, али он, изгледа, као да би избје-

гао то, и поред тога што га увијеравају, да са кортесом не може ниједна влада да ради. Тиме му објашњавају што се нико неће ни да прими састава кабинета.

Републиканци живо агитују за проглашење Португалције за републику, те су у Лисабону пратили конгрес против монархије. Том приликом је дошло и до великих демонстрација.

Једна француска и једна немачка комсорција пројекту велику свјетску изложбу у Паризу. Сличне пројекте подноси и једна белгијска група, која већ одавно жели да добије и финансира ово предузеће. На Порту постоји читава хрпа аката по овој ствари, пошто се и Абдул Хамид годинама заносио за слична предузећа. Били су разрезани и парочити пројекти за ту сврху.

Ове групе рачунају и на материјалну помоћ великих индустријских кућа, које би подишле и један дио дефицита, ако би та било, а врло је вјероватно да ће бити.

На овој ће се изложби обратити нарочита пажња на предмете балканских држава, и многе балканске државе су већ дале свој пристанак да судјелују, ако би дошло до изложбе.

Југословенски састанак

— Омладински ђачки конгрес.

Састанак свију Словена, који ће бити у Софији за који дан, дао је повода и југословенској омладини, да и они пораде на што јачем зближењу свом, онако исто као што су раније први били да пораде на остварењу југословенске заједнице и узајамности.

Према одлуци сазивача, југословенски омладински конгрес држаће се у Београду 10. септембра, а задатак му је да „донесе јединствен програм рада омладине на уједињењу јужних Словена на културној основи“.

Конгрес ће трајати три дана. Први дан су четири реферата: српски, хрватски, словеначки и бугарски о националном, просвјетном и привредном стању јужних Словена и о њиховој борби и отпору против германитине. Други дан: „Шта ће мо сад?“ т. ј. о задањи југословенске омладине и о улози њеној код остварења југословенске мисли. Тог би се дана имао да изради програм омладинског рада на горњој сврси, да се покаже и утврди његова полазна тачка, темељ, садржина, граница, начин и план извођења. Стога би други дан био најважнији дан конгреса, његово средиште и тежиште. Најпослије трећи дан би се говорило о јединству Срба и Хрвата. Ту би омладина свечано манифестовала наше народно јединство као претпоставку и челичну подлогу рада на от-

стварењу југословенских идеала. Дебата ће ради бржега рада бити ограничена.

Како се о зближењу Југословена код нас врло много говори, пише и сања, а готово ни мало стварно не ради, то би смо се од срца радовали када би бар словенска омладина порадила реалније и практичније на овој идеји, али тако да то не остану добре жеље и ништа више.

Кад се зна да на омладини свијет остаје, нека би бар Бог дао да има на кога.

Солидарност Словена

Аустријски парламенат постао је поприште борбе између Бинергове владе и народности. Та борба се у пошљедње вријеме у толикој мјери заоштрила, да влада пријети озбиљна опасност да сваког тренута не падне. Разна важна питања, која се пред парламенат износе, у толико су заоштрила односе између владе и опозиције, која сваком даном буја, да се влада нашапала у тјеснацу и пред опасност да не подлегне овој павали.

Ту су Чеси, ту Пољаци, Талијани, Словени, Словаци, а већ да не говоримо о немачким опозиционим странкама. И њихови се захтеви и резолуције шију и у све веће неприлике влади доводе.

За то је влада принуђена, само да се одржи, да пактира час са овима или онима и да концесије даје.

И захваљујући само томе и поцјепаности и подвојености међу народностима и опозиционим странкама она је ових дана срећно пребродила опасност од чешких захтева и павале на њу. Спасла су је само четири гласа!

Резолуција чешког заступника Стањка, којом се позивала влада, да Коланском удружењу, што издржава чешке основне школе у Бечу и у многим другим мјестима где су Чеси у мањини, даде годишњу субвенцију од 100.000 круна, одбијена је са 208 против 204 гласа. Да су сви словенски посланици учинили своју дужност и у овој праведној ствари, помогли Чесима, резолуција би била примљена.

Али код одлучног гласања многи посланици Јужних Словена није ни дошли. Разумије се, да је Чешке овакво држање Јужних Словена болно дирало. Како се може издржавати и чувајући већу политичку акцију свих Словена, кад ни у питању не колоније су споразуми?

Гласише о Стањковој резолуцији најчајније је још и ради тога, што је још јачије изазвао на видјело супротности између чешких и немачких социјалиста у национално-просвјетним питањима. За Стањкову резолуцију гласали су сви чешки социјалисти; а од немачких неки су се уздржали од гласања, а неки су гласали против. Исто тако су се држали и пољски и талијански социјалисти.

Чешки социјалисти су на то одржали своју кудбеку сједницу, у којој су расправљали о овом запета небратском државу својих страначких другова.

У коминикеу, који су о тој сједници издали, вели се, да су остали социјалисти

гласали против равноправности чешкога језика на железницама у Чешкој и против потпуне од стране државе чешким школама: „и ако је у дотичним резолуцијама захтјевано само то, да се чешким школама мјери истом мјером као и немачким у Јужном Тироли и Приморију“.

„Чуђење је изазвало — вели се у коминикеу даље — што су и пољски и талијански другови својим апсентирањем или својим гласањем против резолуције допринијели паду резолуције, а тим погледом триумфу немачког шовинизма.“

„Држање пољских другова, који су директно гласили против националне равноправности на железницама у Чешкој, у толико је чудније, што су се у овом случају и пољске буржоаске странке држале национално праведније“.

На тај начин се, веле чешки социјалисти, руше и темељи интернационалне солидарности.

Још много оштрија је изјава езекутиве чешке социјалне демократије. Ту се вели отворено: „да је у бечком водству немачке (социјалистичке) странке добила превагу свјесна тактика опортунизма у националним питањима, која из тренутних тактичких обзира доводи у опасност вјечно образоване немачких радника као и међусобно повјерење, јединство акције чешког и немачког пролетаријата. Езекутива (чешка) држи, да је без споразума у најпримитивнијим и најприроднијим питањима школа најозбиљније угрожено даље озбиљно претресање о новом заједничком националном програму.“

Мисли

Мало је стало до тога, да се себе можете прогласити чистима; и кад сте могли остати чисти, одвојивши се на страну, ако је пред вама на два корака поквареност, ако ви не настојите да се борите с њоме, ви издајете своје дужности. Мало је стало до тога, да у души својој вичете за истином: ако лаж господари вашом браћом у другом кутију ове земље, која нам је заједничка мајка, а ви не тежите и не покушавате — ако су силе ту — да је уништите, ви издајете своје дужности.

Не можете доћи оно што је ваше право, док не слушате оно што вам се одваја. Заслужите и имаћете.

Без имена, без ознака, ни гласа, ни парама, ни братског крштење међу народима. Колонија сте људства. Војници сте без вјере. Жидови народа, нестезајте док не дођете ни до заштите: нећете имати јемца.

Не говорите јак, рећи и миз. Отаџбина нека се упе токлаје у сваком од вас. Сваки међу вама нека се одјећа и чини јемцем своје браће: сваки између вас нека настоји о том, да у њему буде цијенена и милована отаџбина.

Сваки привилегијум, који изискује од вас, да се подржите за вољу неког насилца, бахтиненог права, права неког које није оште, јесте узурпација, јесте тиранија; и против ње морате се борити и сатрти је.

се то улашала Мања. Али кад разабра у чему је ствар, одурну Мању у сав угао, на онов кожух, а он поче спазити говорећи:

— Шта је? Што се бојим? Будало! Видјеће се шта је.

Али у собу, саслушави се под шесам разговора, уђе полицајац, а за њим блаједи и преплашена Матрјона.

— Дакле...

Ту пресиде и прекрети се према икопи, а затим машући нагајком, као господин пицер, одијери оштро и собу и бабу и Мићку.

Мићко се некаси на нагајку и шумову у предсобље.

Кудрава Манкина глава пауџи се иза пећи.

— Јесте ли ви што јавили о неком изгубљеном човјеку?... Ето, због те ствари...

— О господо!

— А јели већ одавно изгубљен?

— Већ пуно дивје недеље.

— Двије недеље? А пријаву сте подијели тек прије три дана!

— Мислили смо... доћи ће.

— Јест, ви увијек мислите! Човјек пронао без трага и гласа, а она... Ех, глумица да би глумица!...

Он отвори на столу књижицу, извади из њојне торбе акт саопштена, стагло са мастилом и ослонцу уклаку. Радво је све полако и достојанствено.

Мир... Само што се рад прегрете ту...

Угарска према Хрватској

— Какви ћи бити плодови пакта? —

Као што је познато, угарски сабор до сада није велике пажње поклањао Хрватској и Славонији, јер су мађарским политичарима ове двије словенске земље увијек служиле за поткусуривање мађарских рачуна онако исто као што Угарска служи за поткусуривање интересима аустријске политике. Како су се сада политичке прилике знатно промијениле и сматра се, да се пошло на боље, то је настало велико интересовање како ће се Угарска од сада држати према Хрватској и Славонији, а нарочито с обзиром на споразум, који је постигнут између хрватског бана и српско-хрватске коалиције и на добре одnose који требају да завладају. Зато се, са свим природно, и ушире поглед на угарски сабор, у коме има да се испољи држање владе према Хрватској и Славонији и да се виде плодови пакта.

Од туд је и пријестона бесједа, којом је угарски сабор отворен, постала предмет оштите пажње и озбиљне дискусије.

У пријестонијој бесједи о Хрватској и Славонији речено је само ово: „У погледу Хрватске и Славоније биће задаћа владе, да се спорна питања ријеше према захтјеву права и правде, а уз потпуно чување интереса угарске државе и с обзиром на постојеће законске уставове“.

Независна хрватска штампа тим пасусом није задовољна, јер налази, с обзиром на жалосна искуства са мађарским савезом, да постоји бојазан да Мађари овај пасус пријестоне бесједе не тумаче, по свом обичају, онако како им у рачун иде.

Нарочито пак није задовољна што се пријестона бесједа није осврнула на хрватско питање и што из ње не виде плодове пакта између угарске владе, односно њеног повјереника у Хрватској, бана Томашића и српско-хрватске коалиције.

Како су од интересантности и мишљења истакнутих хрватских политичара, то их и износимо.

Др. Теодор гроф. Пејачевић изразио се да Хрватска може бити задовољна са пријестоним бесједом.

Др. Федор пл. Сушић изјаснио се овако: „Пријестони говор учинио је на мена повољан утисак, пошто је у пасусу о Хрватској изрично истакнуто „Magyar birodalom“, а у пасусу о општем изборном праву што се искључиво тиче Угарске,

удражави шанат, који расте све више и више, и шкрипа свијета. Подицајц поново отвори торбу и изводи један замотуљак у свој хартији. Разви и извади једну шишку и опасак, па их метну пред Матрјону.

— Јако, Иваново шапка и опасак! А где је Иван?...

Старица се врти.

— Господо! Нарине Небеска, Мајко Божја!...

— Дакле позвали сте?

— Ох, позвали брате, позвали! А где је он, хрватски наш?

— Иван, бабо, кад и постоје кувати!...

Нето, ово сад акта саопштена и предаје.

— Нијесмо шемени, робате.

— То се, бабо, мене ништа не тиче. Моје је да вам ове ствари предам... У осталим...

Ту рашири акт, замашу главом, подиже врат за јаме, изашла се и поче:

— Врека пошесеној пријави о потрази, саопштена се да је село изгубљено општине, село Тамни Јог, Иван Трофимов Нахолов и ако полицајци није наден, према добивеним подјелима, по свој врлици мрзав. Уз ово сироводи се на предају по врлима лежњости: једна шапка и један опасак. — То је све! Хид потишши: име и презиме. Умијеш ли?... Гако!

(Свршиће се)

ПОДЛИСТАК

Изјели га вуци!

— Н. Д. Јенш. —

У кући Ивана Нахолова несрећа. Прије двије недеље отишао у град, а до данас ни трага ни гласа од њега.

Грзнили га по свим обочним селима, по свима крчмама и друшким механама на пије! Само стражар код варошне тропарнице бране погледа у Иваново сусједа, који је био пошао да га грати, и егаде се пријећати:

— Велики Иван?... Нахолов?... То је онај из... како оно бјеше... из села...

— Јесте, из Тамног Јога, стрико.

Сусјед повуче из душе, на латин плушну.

— Да, да, из Тамног... јест, јест. Знаш га, кад не бих знао Ивана... Ам! Дакле велики, прошао?

— Ето тако... прошао... видје га нема! Пођу гаће.

— Ам... А он се, видиш, тај Иван Нахолов, још прошле недеље вратио из града! рече стражар. Јест, баш он је био... Он је је, код мене, и дуго зашло... Велики пијаница!

— Нијавица дакако... Зар би тризван прошао?

И то је све. Осим стражара нико о њему није ништа знао...

Јавише најзад и полицаји.

Послије три дана, некако пред вече, упаде у село, на спољу дијелом и одрањеном коцу, полицајац. Није ободо воља да се кади пред дјенојкама пити је замахивао невјерљивом нагајком, него одјери право занушеној и пошернутој огради Иванове куће и стаде јако ударати у вратнице. Ударци снажно одјекуше у празном дворшћу.

«Ко-ко-ко-ко-ко... о-ди-о-ди-о-ди» закодацише и залупаше крилама ушачене двије кокице и кокош, који тек што се бјеху смирили и задрјемали. Сасвијем су случајно остали и у живину и у овом дворшћу, јер их Иван још није ухватио ни пошто код каворнице у Жихолеву.

У соби се забунуше, Матрјона, жена Иванова, која је баш дојила дијете, отрже суву дојку и покри је кошуком.

— Де није он?... Мамо, придржи дијете.

Добродушна старица, Матрјонина мати уз дијете, Бјелокоса и кудрава Мања ветрца за матором у предсобље, али се улашана брао врати у собу.

— Баба-Праквоја! Баба, ту је пандур, Бога ми, пандур! Везује копа!...

Блиједи старичице усне покретуше се!

— Николаје Угодиче и Чудогворче! Царине Небеска, Мајко Божја!...

А Мања се већ понела на бавак и пробудила Мићку, свог осмогодишњег брата. Тек побубуњен, још није могао разумјети от чега

каже се „Magyar allam“. Овакова дистинкција између државе угарске односно земаља круне св. Стевана и специфичне Угарске није се правила од год 1868., када је створен народносни закон, гдје се прави исто таква разлика“. Пошто се у пријестоном говору изрично наглашава да се имају спорна питања између Угарске и Хрватске уредити на основу правичности и закона, држе хрватски делегати, да су изгледи за Хрватску повољни.

Шандор Бабић-Ђалски вели: „Хрватски делегати држе пријестони говор опште повољним по Хрватску, ну не могу за сада заузети никакво становиште, пошто ће се то моћи одредити тек иза програмног говора грофа Куена Хедерварија, кога ће држати ових дана“.

Ипак се једно већ сада може разабрати, а то је да о ревизији хрватско-угарске нагодбе у овом засједању не може бити говора.

Д-р Иван Лорковић је дао ово мишљење: „Пријестони говор не полази на жалост даље од онога што је рекао министар-председник гроф Куен приликом свог првог програмног говора у пређашњем сабору. У говору се додуше разликује „Magyar birodalom“ од „magyar allama“, те неки у том виде знатну добит. Кажу да између биродалома и алама постоји разлика, али ја мислим, да је за Хрватску прилично свеједно, да ли прагматика постоји у Magyarbirodalomi или у magyarallami. Много веће значење има свакако та околност, што се у пријестоном говору признаје да постоје спорна питања између Угарске и Хрватске, која као да на мјеродавним мјестима нијесу досада постојала. Та су спорна питања била повод апсолутистичног одношаја у Хрватској кроз задње двије године. Што ће хрватски делегати на пријестони говор изјавити не могу данас рећи. Свакако делегацију чека тежак посао.“

Д-р Едо Лукивић каже: „Нема сумње, да је ова пријестона бесједа по свој форми и по свом садржају за Хрватску повољнија од оне из године 1906., јер не само, да се у тадашњој пријестонској бесједи не спомиње Хрватска под појмом Magyarallama, већ под појмом Magyarbirodaloma што би имало другим ријечима да значи земаље круне св. Стевана, које сачињавају тај биродалом, него и пасус о Хрватској долази у пријестонској бесједи одмах након предмета засједајућих у спољне послове, а прије интерних прилика у Угарској. Осим свега тога говори пријестона бесједа и о уређењу спорних питања између Угарске и Хрватске. Ми очекујемо даљи развитак прилика, које хрватска делегација помно прати, па је једно сигурно, да ће се она потпуно одужити народном повјерењу, којим је отпослана на ово засједање заједничкога сабора“.

Шта ће Мађари на ово загудити показате најскорије вријеме. Бојимо се само да се хрватски политичари и опет не разочарају.

Српство

Гроб Старога Барда. Приликом прославе пјевачког друштва „Станковића“ гроб Старога Барда, Ст. Владислава Каћанског, који се налази на биоградском старом гробљу, обновљен је. На гробу је наменгана нова бијела мермерна плоча, на којој су исписани пјеснички стихови: „Нема овдје мира за спавање моје, превесте ме, виле, на Косово поље“.

Н. Скупштина у Србији. Сједнице Н. Скупштине у Србији закључене су у овом засједању. Од 1. октобра, па све до 13. окт. м. била је Скупштина стално на окупу и за све то вријеме држала је само 155 сједница, од којих је свака трајала просјечно 2½—3 сата. На сједницама је просјечно било 80—90 посланика; оста-

ли су одсутствовали и то 50 с одобрењем, а остали без одобрења и пријаве. Гласања је било 120 пута, а највише је посланика било при гласању за зајам (130), док је било случаја, да их није било доврљено ни за кворум. Посланици су подијелили 250 кратких и 100 писмених питања, 50 интерпелација и 15 законских приједлога. Влада је подијела 100 законских приједлога, од којих су усвојени преко 60. Од тих су приједлога 19 министарства финансија, 8 министарства привреде и уз то 27 приједлога о повластицама, 23 министарства унутрашњих дела, 7 министарства грађевина, а осталих министарстава по један. Међу приједленим законским приједлозима су: зајам од 150 милиона динара, буџет за ову годину, закон о државној тропарини, закон о општинама, закон о државном раду, закон о радњама, закон о путовима, закон о средској и окружној самоуправи, закон о изборима народних посланика и т. д. Скупштини је поднесено 1200 молби и жалби, али нијесу решаване. За војску и народну одбрану није ништа учињено.

Словенство

Становништво Русије. Према статистичким подацима Русија бројно врло јако напредује. За последњих 12 година, и поред руско-јапанског рата и многобројних епидемија, становништво Русије се повећало за 31 милион и 300.000 душа. На тај начин број становника у Русији, која је са својим азиским провинцијама два пута велика као Европа, износи око 160 милиона. Просјечно се узима да је годишњи прираштај становништва 2½ милиона.

Чешки умјетник на Балкану. Познати чешки умјетник А. Муха бави се ове године на Балкану ради својих сликарских студија. Он обилази словенске земље, јер ради велике циклусе слика за француски општински дом по жељи једног Чеха из Америке, који му је ставио у ту сврху на расположење милион и по круна.

Из женског свијета

Енглески женски затвори. Од како су енглеске власти принуђене, да ратификују енглеске феминистичке захтеве за казну више од пет година за сваки првонамјерни злочин, од тада су енглески затвори приуђени, да своје ступе пуно темом о енглеским женским затворима и једнака прође која се одвија у такваквим злочинама не пролије у јавности сузе због „звјерског и деструктивног поступка“ од затвореница из женског свијета.

Баш ту прије неки дан је леди Констанца Лити разбуктала међу својим другарицама пошљедњу буру огорчене, кад је испричала своје доживљаје у женском затвору, и то једном кад је због својих ексеса морала сједети у затвору као леди Лити, и друге пут, кад је у прерушењу као радничка жена непозната била у апсу.

Енглеског министра председника већ толико мјесеца обасипљу — чак шта више и из кругова њемачких феминисткиња — петицијама, у којима се жали на „руску тортуру“ и „нечовјечну свирепост“, али господин председник, који није тако слаб човек, као што га представљају његови политички противници, бана та писаница у акта, јер су га министар унутрашњих дјела и надлежни лекарски ауторитети увјерили, да организација енглеских женских затвора просто може бити узорита.

Сада је једна дама, која је одавно поборница женских права, али не учествује у глупостима феминисткиња, публиковала своје доживљаје и резултате свога умалног рада у разним женским затворима и казним заводима, и тиме је потпуно уништила бајку о „руској тортури“ и „нечовјечној свирепости“.

Ова дама на име поред осталог изрично изјављује, да се ни једној женској у затвору не одсјеца коса насилно, и да у женским затворима нема појединачног затвора. Женске остају само први дан саме у својој ћелији, док им не буде одређен погодан посао у заједничкој дворани за борављење; иначе су у подне 1½ сат и од вечера до јутра саме.

Свака затвореница добија из библиотеке двије књиге: једну забавну, једну поучну.

Рад затвореница састоји се у ономе, што и иначе жена из радничког стајежа има свакога дана, да врши, наиме: рибање патоса, прање казана и судова, прање рубља, кување, шивење и т. д. — нарочито за пијанице — вртарство. Слабије међу њима морају правити штитове за лампе или им се даје други каква лакши посао.

И ако је осуђеницима забрањено, да говоре између себе, ипак нема потпуног ћутања.

Многе вјеродостојне свједокиње већ више пута до сада посвједочиле су, да се ћелије у женским затворима држе у већој чистоћи него многе хотелске собе. Спава се на дрвеној постељи с душеком и топлим покривачем. Вентилација се врши на исти начин као и у варошким школама; свака ћелија електрично је освјетљена и има звон, којим затвореница може дозвати своју чуварку.

Како осуђенице друге класе добијају за доручак и вечеру чај и ако с црним хљебом, то се ни за храну не може рећи да је нечовјечна; у трећој класи осуђенице истина добијају само јечмену кашу.

У овим затворима налази се и једно одјељење, у које се примљују новорођенчад. Они могу тамо остати од 9 до 18 мјесеца а мајке имају право, да своју дјецу виде три пута дневно и да их увече узму да код њих спавају.

Најзад факт је, да су многе жене и дјевојке, које се у затвору удудно понашају, просто изненађене човјечним и удудним понашањем према њима у овим казним заводима.

Нове мисли

— Преводи с њемачког Бл. Вушковић —
Спасење рода

Ако хоћемо да достигнемо степен највише интелигенције, морамо прво покушати, да све животињске страсти, које су у нама, савладамо и згазимо. Разуму морамо призвати превласт, јер ће у нама ојачати осјећање праведности и наш ће живот бити живот пуно хармоније. Више мисли наћи ће мјеста у нашој души и допустити, да се остваре велике наде и жеље. Досиђемо ли до ове тачке, тад можемо поносно тврдити, да смо нашим вријемном пошлци напријед. Дубоке мисли у знаности могу нас понети наову висину.

Лаганим, додуше, али стално растећим ширењем духовне знаности ускоравамо смисао правде и увиђеност за потребу преиначења свега постојећег. Ово је у познатије сфјеридо све дудство.

У једнакој мјери, у којој се људски род уздиже к вишим идеалима, умањује се његово немоћно од појединачца. Јер знаност је највећа моћна кичма у овом вријемном периоду, једина снага. Наука је највећа сила свих руковођина, и онај који је имао не да извршити, него да изумије, имао од њега. Знање је највећа моћ, која може учинити господарем сваког човјека је владар земље.

Владај својом околином

„Шта је то је он сам“ — Човек је слободан и независан живи у његовој фантазији слика идеала, који је он створио. Је ли његова слободност његово вјеровање, његова жеља, његово грубо, то се може с правде узети, да његове мисли немају широка хоризонта, и да његов идол има мало божанскога. Наше држање и наш рад зависи до мисли, о којима се наш дух бави. Чисте и племените мисли стварају отмијена човјека.

Кад осјећамо, да смо данас виши и чистији духом, него што бијасмо јуче тад смо корак ближе к бесмртности. Сваки би од нас могао бити узвишен, да осјећа, да је данас, најчистији, па стога и најљепши дан његова живота. Овом жељом јутро поздрављамо, овом мишљу вече довршимо. Тад ће за нас смрт значити само буђење за нови живот, какав се ни у најљепшем сну не може тако красно снјевјати.

Чисте мисли могле би за наш живот правило створити. Нека нам је ријеч истинита, душа пуна доброте, дух пуно хармоније. Напрегнимо све силе, да исцерамо рђаве мисли из своје главе.

Жељу за осветом и мржњу избацимо из свог срца, јер нам то слаби и гори душу, а само здрава мисао чува нам тијело. Кад нам душа буде без мржње, страха, зависти и њихових сталних пратилаца, тад смо дошли, гдје ступи на нас глас свјетлости и нове нам силе доноси, које старе животне сокове освјежавају и обнављају.

Чисте су мисли без границе времена и простора; оне доносе срећу и дају снагу; оне челиче и унапређују онога, који је у стању да их схвати.

Дневник

Матуранти код Господара. Јуче је Господар благоволио примити све свршене матуранте (абитуријенте) наше гимназије, које је предвео директор г. М. Мијушковић. Господар је матуранте похвалио ради њиховога успјеха, охрабрио их је да издрже у рату живота, у који тек сад улазе, препоручивши им, да вагда имају на срцу добро отаџбине и

њене идеале, те им је том приликом саопштио, да их све одликује сребрном медаљом за ревност као прве матуранте у Црној Гори. Млади матуранти, будући расадници просвјете и напретка у својој домовини, били су очарани Господаревом милостију и очинским савјетима и препорукама, које сви обећаше да ће до гроба шљедовати, љубећи Црну Гору и њенога владоца.

Како смо сазнали, Господар је изјавио жељу, да први наши матуранти сви буду државни питомци и да се понашају ради науке у велика страна културна средишта.

Господарево попрсје. Професор из Загреба г. В. Валдец, познати хрватски скулптор, ономад је отпочео у Новом Двору израђивати попрсје (бисту) Њ. Кр. В. Господара. Господар је био милостив, те је умјетнику ових дана поклонно сваки дан пола часа, за које је вријеме г. Валдец према живоме лицу Господаревом израђивао попрсје.

Нашљедников рођендан. Рођендан Њ. Кр. В. Нашљедника прослављен је у четвртак на свечан начин. У манастирској катедралној цркви било је свечано благодарење, на којем су присуствовали Њихова Краљ. Височанства Књагинња Милена, Књаз Мирко, Књагинња Наталија, Њихова Височанства Књагинње Ксенија и Вјера, Књажевска Влада, генералитет, официрски кор, чиновништво и многобројни народ. По благодарењу Књаз Нашљедник је у салону Новог Двора примао честитања по утврђеном церемонијалу. За вријеме честитања на окупу су били у салону Господар и Књагинња Милена и сви чланови Књажевске Породице, а такође и г. пуковник и г-ђа Константиновић. У сјајној гали са лентом Данилова ордена на грудима, Његово Краљ. Височанство Нашљедник примао је честитања, љубазан према свакоме од гостију, па које је његова појава учинила најљепши утисак. На честитање су били дошли и сви чланови дипломатскога кора. Особито је много на честитању било војничких главара и грађана из пријестонице и околине. Министар војни г. бригадир Мартиновић предвео је на честитање дво официрски кор, који је био корпоративно дошао. Пред Нашљедниковим Двором била је велика маса народа, која је приликом дефиловања клицала Господару и Нашљеднику и Књажевској Породици, која је посматрала ванредно лијепо изведено дефиловање.

Његово Краљ. Височанство Нашљедник добио је о рођендану огромну множину телеграфских честитака из земље и са стране. Међу честиткама из земље особито су лијепе и топлине оне од представника војске, од општина, корпорација и угледних лица из народа. Честитка Херцеговаца, настањених у Никшићу и околини, особито је топла и значајна, а исто тако су лијепе и честитке јавних удружења и приватних институција из Никшића и осталих вароши.

Краљ Петар Нашљеднику. Његово Величанство Краљ Србије Петар I. послао је Књазу Нашљеднику овакву телеграфску честитку:

Честитам ти рођендан са искреним жељама, да га дочекујеш дуго у срци и сваком добру са свима твојима.

Петар.

Њ. Кр. В. Нашљедник телеграфски је захвалио Његовом Величанству Краљу овако:

Из свој срца захваљујем ти на милој ми твојој честитци, радосан, што те и у овој ирилци могу увјерити о мојим најбољим жељама за здравље и срећу твоју и свијех твојих милих на дому.

Данило.

Књажевић Михаило. Ономад су пријестонички становници имали срећну прилику, да на јавноме мјесту први пут виде Књажевића Михаила, малога синчића Њихових Височанства Књаза Мирка и Књагиње Наталије. Срећни родитељи извели су своје мало чедо на улицу испред свога стана, водећи га за његове ручице. Малишан се таласио и поуздано корачао испред родитеља, који су га последије краће шетње предали бони да га води у дворски парк. Овај дијети приказ испунио је душу многобројних присутних гледалаца задовољством и радом.

Два руска велика књаза. Јуче су на Цетиње допутовали два велика руска књаза Олег и Игор Константиновићи, синови великог књаза Константина Константиновића. Они путују са својим гувернером ради проучавања Балканског полуострва. Из Русије су пошли у Цариград, затим у Софију и Биоград и преко Будим Пеште и Далмације дошли су у Црну Гору. Једноме је 18 а другоме 16 година. На нашој граници њих је дочекао први ађутант Њ. Кр. В. Књаза Господара г. Михаил Поповић и допратио их на Цетиње. У част њихову синоћ је у руском посланству био свечан ручак. Како је један од њих оболио, то је данас други био примљен у аудијенцију код Њ. Кр. В. Књаза Господара, те је у част његову био у двору доручак, на коме је био и руски посланик са персоналом посланства. Милим гостима из братске нам Русије желимо што пријатнији боравак у нашој земљи!

Г. и г-ђа Константиновић. Са Њиховим Височанствима Књазом Мирком и Књагињом Наталијом допутовали су са Крушевца на Цетиње и родитељи Њ. В. Књагиње Наталије г. пуковник и г-ђа Константиновић, који су одјели у дворској кући до дворца Књаза Мирка. Господина и госпођу Константиновић посетили су овијех дана у њиховом стану многобројни њихови поштоваоци и пријатељи.

Лако оболио. Његово Високопреосвештенство Митрополит Господин Митрофан од неколико дана лако је оболио, тако да је, по сајету лекарском, био принуђен чувати постелу. Од јуче Његово Високопреосвештенство г. Митрополит мало се придигао, али још се не смеје излагати терету својих свакидашњих послова. Њихова Краљ. Височанства Господар и Нашљедник више пута су се распитивали за болесника, којег су у току болести посетили многобројни његови поштоваоци из пријестонице.

Желимо нашем добром црквеном поглавару што скорије потпуно оздрављење.

Дом Књажевске Владе. Што се више приближује крају грађење Дома Књажевске Владе, у толико више та највећа грађевина у Црној Гори добије изглед величанствености и импозантности. До који дан зграда ће бити под кровом. Фасада се већ довршава. Стотине вриједних руку ваљаних радника под надзором њихових настојника и инжињера забављене су огромним послом, који се тек сад може одмјерити и оцијенити, пошто се има пред очима цијела грађевина. Око грађевине свакога дана има доста радозналих гледалаца, од којих се многи обраћају за информације г. Марку Ђукановићу, под чијим надзором врше велики радови, у које г. Ђукановић улаже необичан труд и мар. да би Дом Књаж. Владе био што прије готов и да би исплао што лепше, како

лични достојанству и угледу Црне Горе.

Гостовање г. Марковића. Изљубави према позоришној умјетности г. Михаило Марковић, члан земаљског позоришта из Загреба гостује сјутра у вече у Зетском Дому у Гогољевој изврсној комедији „Ревизору“ у улози начелника. Његово гостовање привукло је нарочиту пажњу и зато се надамо, да неће нико пропустити, а да сјутра не буде у позоришту.

Електрично освјетљење. Инсталације за електрично освјетљење већ су отпочеле. Освјетљење ће бити готово до јубилеја.

Предаја Иса Бољетинца. Биоградски листови донијели су сензациону вијест како ће Црна Гора, по тражењу турске владе, предати Иса Бољетинца, вођу арбанашког, који је са три сина и девет Арбанаса пребјегао у Црну Гору и предао се нашим властима. То су донијели и раније неки страни листови, али је то „Глас Црногорца“ у свом прошлом броју демантовао.

Гости из Русије. Као што смо јавили, у уторак у вече допутовали су на Цетиње руски ђаци са својим наставницима г. г. Николајем Горталовом, професором прве царске гимназије из Казана, Јованом Денисовом, професором исте гимназије и Климентом Хорватом професором учитељског института. Од ђака су 11 прве казанске гимназије, 6 треће казанске гимназије и по један александровског института у Петрограду и приватне школе у Царском Селу. Њих су на Цетињу дочекала три наставника цетињске гимназије и сјутра дан су разгледали варош и његове знаменитости. Ученици су посетили и митрополитску, који их није могао због болести примити у руском посланству и институту. Четврти су имали част да приступе Њ. Кр. В. Књазу Господару који их је благословио одличним трбушним медаљом за ревност. У петак су отпутовали за Бар и Улцињ, одакле се у понедељак враћају.

Долази на Цетиње. Као што јављају биоградски листови, Биоградско Пјевачко Друштво у августу долази на Цетиње и судјеловаће на свечаностима о прослави педесетогодишњице владавине Господарева. Исто се тако држи да ће доћи из Биограда и пјевачко друштво „Станковић“.

Погинули Срби. Миличко Мрдак из Потпећа у пљеваљској нахији погинуо је прије неколико дана у своме селу. Миладин Петрић из Косенице погинуо је у Маочу. Обојицу су убили Турци. Убице нијесу пронађене нити се траже.

Сад сумњива особа. Коста Продановић из Бихаћа ухапшен је у Србији као проблематична особа и шпијун. Код њега је нађена препорука једног лица на аустријске власти, у коме га оно препоручује као лице које им може бити од користи. Продановић је био железнички чиновник у Босни. Прије два мјесеца је дошао у Србију. Није радио ништа, вјечито је тражио службу и није је налазио, а ипак је добро живио. Сад је стављен под суд и судиће му се као шпијуну. То је онај исти Продановић, који се пред анексију обрео у Црној Гори и толико се разметао својим патриотизмом и Србованем, да је многе заводнио и на зло навео. Како је покушао да чини и пријеваре, издавајући се за финансиског контролора, то је из Црне Горе протјеран. Због тога су они исти биоградски листови, који га сад означају као сумњиву особу и шпијуну,

устали у одбрану његову, стављајући га у ред „црногорских политичких мученика“ и залагали се за њ, нападајући због тога Црну Гору. Бар сад нека увиде какви су људи, за које су се заузимали и колико су права имали када су подизали хајку још и због таквих индивидуала на Црну Гору и на прилике у њој.

Изасланици. Г. д-р Секула Дрљевић, начелник министарства правде и г. Михаило Буквић, директор подгоричке гимназије, отпутовали су јуче по подне на конгрес у Софију као изасланици Црне Горе.

Разишли се. Како су завршена предавања у гимназијама и богословско-учитељској школи, то су се ученици разишли својим домовима а тако исто и наставници, који су са стране.

Исељеничко питање. Професори чикашког универзитета Џорџ А. Дорсеј и д-р Виљем И. Томас преузели су пут по Европи да проуче живот и обичаје појединих народа, а нарочито исељеничке прилике у појединим земљама. Они путују као изасланици чикашког универзитета и америчке владе, која хоће тачно да буде обавијештена о исељеничким приликама појединих народа. Они се сада баве у Далмацији и Приморју.

Абнормална година. Послије дуготрајних киша, које су уништиле жетву готово по цијелој Европи, од једном су настале и у нас тропске жеге. Сад је пак у изгледу суша, да дотуче оно, што велике кише нијесу сасвијем уништиле. Права абнормална година свуда по Европи! Годину Халејеве репатице запамтиће земљорадници и привредници.

НА ЗНАЊЕ

Овим јављам поштованој публици како из мјеста тако и са стране, да сам, узимајући приликом срећног јубилеја Нашег Узвишеног Књаза Господара на издржавање хиљаду Црногораца, отворно сада — у надјељу 13. о. м. — **ресторан**, у најлепшем природном мјесту за летњу сезону овога краја — под малим јасикама, сада названом мјесту „Вучји До“, где сам већ саградио бараку и начинио удобно мјесто за одмор посјетиоцима приликом ове летње сезоне, а где ће пошт. посјетиоци, поред природног уживања, наћи свагда: природна црногорска пића, пива домаћег и страног печеног меса на ражањ, у свако вријеме *фрешких левачића и рашњића, аришта, српског салама, сира, јаја и т. д.*; сваки други дан *аргане и астрве*. —

Позивам све пријатеље и познанике и свакога ко се крестом крсти и клања да дође код свога „Рунда“.

Цетиње, 12. јуна 1910. г.

С поштовањем
Ристо Рундо, Мостарац.

33

Технички Биро за централно гријање и санитарску технику

МИЛОША П. РАДОЈЛОВИЋА
ИНЖЕЊЕРА
БИОГРАД Телефон 474.

Централна гријања топлом водом; ниским и високим притиском; топлим ваздухом; и све врсте санитетске технике и санитализација најмодерније санитетске зграда; специјално домаћих купатила са топлим водоводом по цијелој згради.

3—6

ДЕДЕР **ДА СЕ ОДМОРИМО**

У ХЛАДУ УКУСНО УРЕЂЕНЕ

БАШТЕ

КАФАНЕ

„ЦРМНИЦА“

гдје је модерни нови **НАМЈЕШТАЈ** а можемо добити разног пића, ликера и леденог пива; закуске, компота и др. слаткиша из познате фирме **ETI** у Бечу. ....